

کتاب‌های جدید درباره تاریخ و فرهنگ ایران و ممالک همجوار*

• مترجمان: حسین کیان‌راد
سهام‌الدین خزایی

- Sasanian Coinage; An Analysis of BaseMetal and AE Fractions in the context of Sasanian Economy in the Fifth and Sixth centuries AD, Part I: Varhran Vto khusru I
- Bahram Badiyi
- Mazda pub, 2004, 185pp.

مؤلف کتاب «سکه‌های ساسانی...» برای معتبر ساختن مبحث اقتصاد داخلی ساسانیان، صدها شکل و تصویر تهیه کرده که بسیاری از این تصاویر نایاب بوده و پیش از این منتشر نشده‌اند

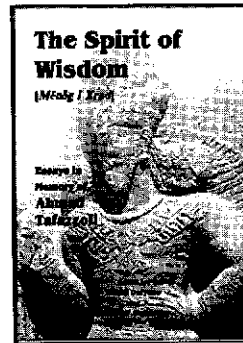
گرچه مطالعه فلز اصلی مورد استفاده در ضرب سکه‌های امپراتوری ساسانی به عنوان یکی از موضوعات مبهم و نامعلوم به شمار می‌رود، اما هنوز هم شاخه‌هایی از آن در تاریخ سکه‌شناسی اواخر عهد باستان و اوایل سده‌های میانه تاریخ جهان، جذابیت دارد. با وجود تعداد اندک سکه‌ها، منابع کتبی نمونه‌هایی را به ما معرفی می‌کنند که تصویری روشن از مسکوکات فلزی گرانبه‌ای این دوره در خود دارند. برای مثال آثار ماندگار طبری، دینوری، بلاذری و قمی سررشته‌ای، هرچند محدود، درباره کم بها بودن نقره اواخر ساسانی و اوایل دوره اسلامی به دست می‌دهند. آگاهی ما از ترکیب اقتصاد داخلی ساسانیان بسیار پراکنده و در خیلی از موارد در حد صفر است. در حالی که می‌دانیم این اقتصاد تأثیر زیادی در فراز و فرود عیار سکه و فلز اصلی به کار رفته در آن داشته است.

پژوهش حاضر دارای دو بخش است: ظهور، توسعه و نابودی فلز اصلی به کار رفته در ضرب سکه. محدوده زمانی این قسمت با سال‌های میانه امپراتوری ساسانی و به قدرت رسیدن بهرام پنجم آغاز می‌شود. از زمان پادشاهی بهرام شواهد و مدارک فراوانی در دست داریم که از بحران اقتصادی و افزایش تورم در قیمت کالا و کار خبر می‌دهد. مطالب بخش نخست تا زمان حکومت خسرو انوشیروان را در بر می‌گیرد. بخش دوم نیز تا نخستین سال‌های حمله اعراب به ایران ادامه می‌یابد. مباحث مربوط به دوره‌های مختلف از زمان بهرام پنجم که بر پایه‌های پولی، اقتصادی و زمینه‌های خصوصی تمرکز می‌یابد، کاهش ارزش فلز و عیار سکه را شامل می‌شود. برای معتبر ساختن این مبحث صدها شکل و تصویر تهیه شده است. بسیاری از این تصاویر کاملاً نایاب هستند و پیش از این منتشر نشده‌اند. برای بازسازی و تثبیت استفاده از عیار یا فلز اصلی به کار رفته در سکه‌های این دوره، مدارک و اطلاعات تاریخی بسیاری موجود است که به این موضوع اشاره دارند. به دلیل کمبود اطلاعات مربوط به ضرب سکه، موضوع مورد بحث در ارتباط با اقتصاد، سیاست و مراتب اجتماعی آن دوره توضیح داده شده است. اما به هر ترتیب می‌توان از این جزئیات برای به حداقل رساندن گمان‌ها و به دست آوردن نتایج معتبر استفاده کرد. در این جا نیز جستجوگران، همانند دیگر انواع جستجوهای باستان‌شناسی، برای مربوط ساختن شمار زیادی از فرضیات، حدسیات و اطلاعات باید به عقیده شخصی شان متکی باشند.

- The spirit of wisdom; Essays in Memory of Ahmad Tafazzoli
- Edited by: Touraj Daryaee and Mahmoudomid salar
- Mazda pub, 2004, 225 pp.

مینوی خرد یادنامه‌ای است که به احترام احمد تفضلی (۱۳۷۵-۱۳۱۶)، دانشمند بزرگ زبان‌های ایرانی، گردآوری شده است. این مجموعه شامل نوزده مقاله با موضوعاتی چون نقد متون فارسی و مطالعات کتب خطی، ادبیات رزمی ایرانی، تاریخ ایران باستان، کیش

«مینوی خرد» یادنامه
احمد تفضلی، دانشمند
بزرگ زبان‌های ایرانی،
شامل نوزده مقاله با
موضوعاتی چون نقد
متون فارسی و مطالعات
کتب خطی، ادبیات
رزمی ایرانی، تاریخ ایران
باستان، کیش زرتشتی،
لهجه‌شناسی ایرانی،
فارسی میانه، پازند و
متون سغدی است

زرتشتی، لهجه‌شناسی ایرانی، فارسی میانه، پازند و متون سغدی است. این مقالات عبارت‌اند از:

- «مزدآپرستی و معتزله»، سیامک ادهمی، دانشگاه ایالتی کالیفرنیا (فولرتن).
- «رونوشت‌هایی از یک نسخه خطی فارسی»، ایرج افشار، دانشگاه تهران.
- «دیو خشم و یادگار زریران»، داریوش اکبرزاده، سازمان میراث فرهنگی ایران.
- «پیمان»، ژاله آموزگار، دانشگاه تهران.
- «اسامی شخصیت‌های شاهنامه که به حرف «ث» ختم می‌شوند»، کارلو ج. سیرتی، دانشگاه رم.
- «پیوستگی دانش سده‌های میانه در کتاب مقدس زرتشتیان و تفسیر آن (زند)»، شواهدی چند از کتاب چهارم دینکرد، ج. ک. چوکسی، دانشگاه هند.
- «اپیزودی تاریخی در تخریب سنت زرتشتی: رومیان، عباسیان و خرمدینان»، تورج دریایی، دانشگاه ایالتی کالیفرنیا (فولرتن).

- «داریوش دروغگو و شاپور میراث‌دار»، ریچارد نلسون فرای، دانشگاه هاروارد.
- «ارداویراز نامه؛ برخی اظهارات انتقادی»، بیژن غیبی، دانشگاه گوتینگن.
- «لقب عمومی بهرام در دوره ساسانی»، جلال خالقی مطلق، دانشگاه هامبورگ.
- «منبعی برای داستان بیژن و منیژه»، ابوالفضل خطیبی، فرهنگستان زبان و ادب فارسی.
- «دیوار به عنوان ابزاری دفاعی از مرزها در طول دوره ساسانی»، حمید محامدی، دانشگاه کالیفرنیا (برکلی).
- «کوشان نامه»، جلال متینی.
- «ویرایش‌های شاهنامه و پژوهش‌های مبتنی بر متن»، محمود امیدسالار، دانشگاه ایالتی کالیفرنیا، لوس آنجلس.
- «دو نیرنگ (اوراد) زرتشتی و دعا برای ستارگان و سیارات»، آ. پانانیو، دانشگاه بولونا.
- «مُع در پاپیروس درونتی»، جیمز رامبل، دانشگاه هاروارد.
- «آیا گشتاسپ با خواهرش ازدواج کرد؟»، ع. ش. شهیازی، دانشگاه ارگن شرقی.
- «یادداشت‌های ایرانی»، فریدون وهمن، دانشگاه کونپنهاگن و گرانیک‌آساتوریان، انستیتو شرق‌شناسی ارمنستان.
- «واژه wzyy سغدی»، زهره زرشناس، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

- The Aura of kings (Legitimacy and Divine sanction in Iranian kingship)
- Abolala Soudavar
- Mazda pub, 2003, 192 pp.

فره ایزدی، اصلی جاودانه در ایدئولوژی سیاسی ایرانی است که برای مشروعیت بخشیدن به حکومت مطرح شده است. در ادبیات مذهبی ایرانی، یعنی در اوستا، کتب پهلوی و شاهنامه از انواع فره (خورنه) سخن به میان آمده که یکی از آنها «فر شاه» است. شاه باید برای رسیدن به قدرت و پذیرفته شدن از طرف جامعه حتماً صاحب چنین افتخاری می‌گردد. تا به حال به فره‌شاهی و به خصوص نمادگرایی واقعی فره‌وامکانی که این نمادگرایی در روشن کردن درک و فهم ما از تاریخ ایران باستان دارد، جایگاه مهمی در تحقیقات داده نشده است. در فرهنگ‌هایی که از لحاظ نوشتاری با کمبود منابع مواجه هستند و اگر هم چیزی در این باب یافت شود بسیار مبهم و دوپهلوست، وظیفه محقق، برای رسیدن به هدفش، بهره‌گیری از سند تصویری است که می‌تواند در این مواقع ارزشی برابر با سند نوشتاری داشته باشد.

کتاب «فره‌شاهان»
نوشته ابوالعلاء
سودآور، ضمن
ریشه‌یابی فره ایزدی،
تداوم آن را در سراسر
تاریخ ایران دنبال
می‌کند

کتاب جدید فره‌شاهان نوشته ابوالعلاء سودآور، ضمن ریشه‌یابی نمادگرایی فره ایزدی، تداوم آن را در سراسر تاریخ ایران دنبال می‌کند. این امر پرتو جدیدی را جهت گسترش سمبولیسم فرمانروا در ایران و در بین همسایگانش - که از لحاظ فرهنگی به ایران نزدیک هستند - مقابل دیدگان ما می‌گشاید، که به فهم و درک بهتر جهان بینی ایرانی و به خصوص گسترش فره ایزدی به عنوان نماد واقعی فره کمک می‌کند.

احسان یارشاطر، استاد دانشگاه کلمبیا درباره این کتاب چنین می‌گوید:

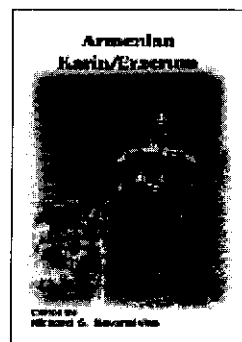
«این کتاب بسیار ارزشمند که بسیاری از نظریات قبلی در مورد فره را تغییر داده و عقاید و نظریات جدیدی در رابطه با نمادهای مشروعیت در ایران باستان ارائه می‌کند، با گردآوری شمار زیادی از سکه‌ها، ظروف، نقش برجسته‌ها، نقاشی‌ها، حجاری‌ها و نوشته‌ها و با تکیه بر تفسیرهای واقعی از نمادهای مشروعیت، حوزه بحث را در این رابطه تا حد قابل ملاحظه‌ای گسترش داده است، چنان‌که هر محقق که در زمینه سیاست، مذهب و هنر ایرانی تحقیق می‌کند، از نظریات جدید مطرح شده در این کتاب بی‌نیاز نیست.»

ریچارد نلسون فرای، استاد دانشگاه هاروارد هم، در تأیید این کتاب این گونه اظهار می‌دارد:
 «من کتاب فره‌شاهان را با دقت بسیار خوانده‌ام. این کتاب عقاید و دستاوردهای جدیدی را در بردارد که آثار تاریخ و هنر ایرانی را توضیح می‌دهد. من در این کتاب مباحث منطقی و تفهیمی خوبی را یافته‌م...»

- Armenian karin / Erzerum
- Richard G.Houannisian
- Mazda pub, 2003, 442 pp.

شهر «کارین» یا
 «تئودوزیوپولیس»،
 دژی نظامی بود که بعدها
 به ارزروم معروف گردید

ارمنستان سرزمینی تاریخی است که از روزگار باستان دارای فرهنگی غنی و ویژه بوده است. این کشور در طول تاریخ به عنوان چهارراهی برای ارتباط فرهنگ‌های مختلف شرقی و غربی ایفای نقش کرده است. تداوم زندگی تاریخی ارمنستان ناگهان با جنگ‌های دهه‌های اول قرن بیستم به پایان رسید. بنابراین حامی کرسی سازمان تحصیلی ارمنستان، برای تحقیق و روشن کردن میراث تاریخی، سیاسی، فرهنگی، مذهبی، اجتماعی و اقتصادی مردم ارمنستان که ریشه‌ای دیرینه دارد، اقدام به برگزاری سلسله کنفرانس‌هایی با عنوان «شهرها و استان‌های ارمنستان تاریخی» کرده است.

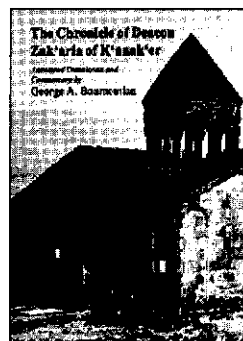

کارین ارمنستان / اندروم کارین / ارزروم ارمنستان عنوانی کتابی است که توسط ریچارد جی. هووانسیان تألیف شده و حاصل چهارمین جلسه از این سلسله کنفرانس‌هاست. شهر «کارین» یا «تئودوزیوپولیس»، دژی نظامی بوده که بعدها به ارزروم معروف گردید. این دژ در مرکز استراتژیک ارمنستان علیا و در سطح وسیع تردد کل ارمنستان قرار داشته و به دلیل موقعیت خاص خود در طی قرن‌های متمادی محل درگیری‌های بی‌شماری بوده است. زیرا این سرزمین مرتفع کلید تسلط بر فلات ارمنستان درونی محسوب می‌شد و هر دولتی سعی می‌کرد آن جا را تحت سیطره خود داشته باشد. این شهر محصور که از هر طرف آن راه‌هایی منشعب می‌شد، محل رفت و آمد بازرگانان، مسافران و سربازان ایران، قفقاز، بنادر دریای سیاه و شهرها و استان‌های همسایه بود. جلگه کارین / ارزروم به همراه تعداد زیادی روستاهای ارمنی و چندین صومعه معروف در نزدیکی سرچشمه رود فرات قرار دارد و از نظر ارمنی‌ها به عنوان «قلب جهان» محسوب می‌شود. این کتاب به شرح مفصلی در مورد شهر کارین می‌پردازد. محققان متعددی سیر تاریخی کارین از آغاز تا انتها را بررسی کرده‌اند. در این سلسله کنفرانس‌ها علاوه بر کارین، دیگر شهرهای ارمنستان از جمله: وان / واسپورکان، باغش / بیتلیس و تارزن / موش، تُسپک / خارپرت، سباستیا / سیواس، تیگراناکرت / دیاربکر و اِدسا / اورفا، کیلیکیا، کنستانتینوپول، کارس و آنی، ساحل دریای سیاه و پونتوس، سمیرنا / ازمیر و کیساریه / قیصریه، مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

«وقایع نامه زکریای
 خادم» در قرن هفدهم
 میلادی توسط زکریای
 خادم درباره شرایط
 سیاسی، اجتماعی و
 اقتصادی ماوراء قفقاز،
 آناطولی و گرجستان
 شرقی نوشته شده است

- The chronicle of Deacon zak'aria of K'anak'er
- Annotated Translation and commentary by: George A. Bournoutian
- Mazda pub, 2004, 358 pp

نویسنده این وقایع نامه شخصی از اهالی (k'anak'er) به نام زکریای خادم (۱۶۹۹-۱۶۲۷م) است که در صومعه بزرگ هووهاناوانک (Hovhannavank) در منطقه (kasagh) در ختانه ایروان (ارمنستان شرقی) می‌زیست.

این وقایع نامه به لهجه گفتاری منطقه ایروان همراه با زبان بومی و کلاسیک ارمنستان کنونی و لغات فراوان فارسی و ترکی نوشته شده است. وقایع نامه شامل سه کتاب است که دو کتاب نخست آن به شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در ماوراء قفقاز، آناطولی و گرجستان شرقی می‌پردازد. محدوده زمانی آن نیز با سلطنت شاه عباس کبیر آغاز و به دوره اول سلطنت شاه سلطان حسین ختم می‌شود. این دو قسمت همچنین جزئیات جنگ‌های ایران و عثمانی در نیمه اول قرن هفدهم را در بر دارد و به طور عمیق سیاست خان‌های مسلمان حاکم بر خانات ایروان را که در سراسر قرن هفدهم بر آنجا حکمرانی می‌کردند مورد بررسی قرار داده است. قسمت مهمی از این وقایع نامه به کلیسای ارمنستان و جدال‌های عمده در مرقرپاپ او چمپادرین در طی نیمه دوم سده هفدهم اختصاص دارد. کتاب سوم نیز به تاریخ و تحولات «هووهاناوانک» پرداخته است.

کتاب حاضر یک منبع دست اول بسیار مهم برای تاریخ ایران، امپراتوری عثمانی، گرجستان و ارمنستان در زمان سه امپراتوری بزرگ مسلمان یعنی صفویه، عثمانی و مغولان هند محسوب می‌شود. ترجمه بورونوتیان، اولین ترجمه انگلیسی از این وقایع نامه است.

- Shine Like the sun; Lustre-painted and Associated Pottery from the Medieval Middle East
- Robert B. Mason
- Mazda pub, 2004, 295 pp

سفال‌های لعابدار به وجود آمده در جهان اسلام در زمینه تاریخ، هنر، باستان‌شناسی و تاریخ تکنولوژی جایز اهمیت بسیار زیادی است. محدوده زمانی این کتاب که به سفال‌های لعابدار می‌پردازد، از آغاز دوره اسلامی تا حدود سال ۱۲۵۰ م. را در بر می‌گیرد.

مطالعه سفال‌های لعابدار به واسطه سه مسئله اصلی مشکلاتی را به همراه دارد. اولین مسئله ترتیب زمانی و گونه‌شناسی انواع مختلف سفال در رابطه با مناطق مختلف است. دوم، ضعف در شناسایی مراکز تولید این سفال‌هاست. هر چند در این رابطه مدارک مستند و باستان‌شناسی وجود دارد، ولی در بیشتر مواردی که با انواع سفال‌های مراکز خاص در ارتباط است، اطمینانی حاصل نمی‌شود. سوم اینکه پیش از این مطالعات فنی چنین سفال‌هایی به روی انواع کمی تمرکز داشت، در حالی که مهمترین سوالات فنی بی‌پاسخ مانده‌اند و چنین سوالاتی است که منشأ لعاب‌های مات، نقاشی‌های زیر لعاب و دیگر فنون را در بر دارد.

کتاب حاضر تلاش دارد تا این سه مسئله را حل کند و به همین خاطر از سه سبک روش شناسی برای رسیدن به هدف مورد نظر بهره گرفته است. مؤلف از دستاوردهای رایج باستان‌شناسی برای طبقه‌بندی سفال استفاده کرده تا از این طریق، گونه‌شناسی سفال دندان‌دار را، که مطالعه انواع شکل‌ها و مجموعه مضامین آنهاست، ایجاد کند. از میکروسکوپ الکترونی دقیق با وسایل کمکی متصل به آن نیز برای پاسخ دادن به سوالات فنی استفاده شده است. کتاب از تحلیل‌های سنگ‌نگاری (پتروگرافی) هم به عنوان ابزار اصلی تشخیص و شناسایی مکان‌های کوره‌سود برده است. تحقیق سنگ‌نگارانه، خود معیار جدیدی برای مطالعه سنگ‌های قیمتی بدلی است. بنابراین به نحوی برای سه مسئله مشکل‌ساز، سه راه حل ارائه داده است. اهمیت عمده این اثر در همین طبیعت چند منظوره آن است که از ترکیب این راه‌های روش شناسی به حل مشکلات عمده در این زمینه پرداخته است.

در کتاب «درخشنده مثل خورشید، سفال‌های لعابدار و متعلقات آن در خاورمیانه قرون میانه»، از دستاوردهای رایج باستان‌شناسی، میکروسکوپ الکترونی دقیق و نیز از تحلیل‌های سنگ‌نگاری (پتروگرافی) جهت مطالعه سفال‌های لعابدار استفاده شده است

■ «سنت زرتشتی»؛ درآمدی بر خرد باستانی زرتشت

■ نویسنده: فرهنگ مهر

■ ناشر: مزدا، ۲۰۰۳، ۱۶۴ ص

- The zoroastrian Tradition; An Introduction to the Ancient wisdom of zarathushtra
- farhang Mehr
- Mazda pub, 2003, 164 pp

کتاب حاضر به بررسی عقاید زرتشتیان و اختلافات موجود در رویه رایج آنها می‌پردازد. همچنین تحولات عقاید زرتشتی هم، با کمک عوامل اجتماعی - سیاسی مؤثر در هر دوره تاریخی مجزا، تبیین شده است. جریان واردسازی دوباره خدایان هند و ایرانی به اوستای متأخر در قالب پشت‌ها، موضوعی است که نویسنده برای شرح آن از اسطوره‌های مشترک مردمان هند و ایرانی بهره می‌برد.

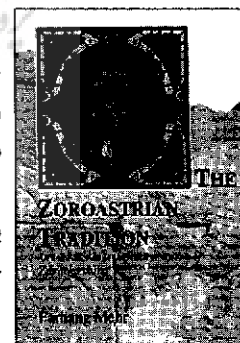
زرتشت که به موعظه‌های دینی جدید می‌پرداخت، عدم وابستگی خود را به مراسم عبادی همراه با پرستش خدایان و دئو‌ها اعلام کرد. وی نظریه‌ای را که روحانیون و پیشگویان و همچنین رهبران شهرها و حاکمان را از نژادی الهی می‌دانست، مردود اعلام کرد و مردم را به قیام علیه بی‌عدالتی فراخواند.

نویسنده در این کتاب معنویت فراموش شده زرتشت و چگونگی تأثیر آن بر ادیان دیگر را شرح می‌دهد. مطالب کتاب خواننده را با اصول گات‌ها و متون مقدس پهلوی، مفهوم «اشه» و رابطه آن با اراده خدا،

دوگانه باوری معنوی نیکی و بدی، آفرینش روح مقدس «سپنتامینو»، فناپذیری روح، «فرشگرد» و در نهایت پیروزی نیکی آشنا می‌کند. آقای فرهنگ مهر، پروفیسور روابط بین الملل از دانشگاه بوستون است. پیش از این رئیس دانشگاه شیراز، معاون نخست وزیر و ناظر ایران در اوپک نیز بوده است. وی همچنین موسس سازمان جهانی زرتشتیان و انجمن فرهنگ ایران باستان بوده و به مدت دوازده سال ریاست انجمن زرتشتیان تهران را به عهده داشته است. از دیگر کتاب‌های فارسی وی می‌توان به کتاب دیدی نوپردینی کهن اشاره کرد.

پی نوشت:

* مطالب این نوشتار، ترجمه کتاب‌های معرفی شده در سایت اینترنتی انتشارات مزدا است.

در کتاب «سنت زرتشتی، درآمدی بر خرد باستانی زرتشت»، تغییرات دین زرتشتی با کمک عوامل اجتماعی - سیاسی مؤثر در هر دوره تاریخی مجزا، تبیین شده است